

охоплюючи аудиторну та позааудиторну роботу викладачів педагогічних дисциплін і шкільного курсу фізики, діяльність керівників педагогічної практики, самостійну пізнавально-творчу діяльність студентів.

Встановлено, що ефективними засобами формування готовності до використання освітніх технологій студентів фізико-математичного факультету є застосування сучасних форм і методів організації навчального процесу і освітніх технологій в аудиторній і позааудиторній роботі: кредитно-модульної технології, інтерактивних технологій, технологічно орієнтованої педагогічної практики, комп'ютерних технологій.

Особливо ефективними методами формування готовності до використання освітніх технологій є: розробка професійного портфеля вчителя фізики і проведення науково-практичних конференцій спільно з вчителями фізики, оскільки саме ці види діяльності синтезували мотиваційний, змістовий, операційний компоненти готовності, сприяли усвідомленню студентом можливостей свого особистісно-професійного становлення.

Висновки. Одержані результати дослідження підтвердили ефективність педагогічних умов формування готовності до використання освітніх технологій у майбутніх вчителів фізики, засвідчили позитивну динаміку розвитку їх технологічної готовності. Програма курсу "Освітні технології" рекомендована Міністерством

освіти і науки України як навчальна програма для студентів спеціальності "Педагогіка і методика середньої освіти. Фізика" (лист №14/18.2-198 від 10 лютого 2004 р.). Перспективність розробки досліджуваної нами проблеми полягає у визначенні методик вибору найбільш ефективних технологій викладання фізики; розвитку технологічної готовності вчителів у процесі післядипломної освіти і самоосвіти.

Література

1. Грищенко О.А. Педагогічні технології як компонент професійної культури майбутнього вчителя фізики / О.А.Грищенко, Т.В.Іванова // Актуальні проблеми вдосконалення сучасної вузівської освіти: Наук.-метод. Зб. — Миколаїв, 2000. — С. 17-20.
2. Гончаренко С.У. Методика як наука. — Хмельницький: ХГПК, 2000. 30с.-С.П.
3. Освітні технології: Навчально-методичний посібник / О.М.Пехота, А.З.Кіктенко, О.М.Любарська та ін.; За заг. ред. О.М.Пехоти. — К.: А.С.К., 2001. - 256с.
4. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій: Навчальний посібник / За ред. І.А.Зязюна, О.М. Пехоти. — К.: А.С.К., 2003. -240с, -С.82.
5. Пінчук В.М. Впровадження інформаційних технологій у вищих навчальних закладах України // Вища освіта в Україні: реалії, тенденції, перспективи розвитку. — IV.-К., 1996. -С.96-98.
6. Пехота О.М. Професійна індивідуальність майбутнього вчителя / О.М.Пехота // Педагогічна творчість і майстерність: Хрестоматія / Полтавський держ. пед. ун-т. —К.: ІЗИН, 2000. —С. 76-78.
7. Освітні технології: вчитель фізики Навчально-методичний посібник / О.М.Пехота, І.В. Манькусь. — Іліон, 2010. — 247с.

МАНЬКУСЬ І. В.

ОСОБЕННОСТИ ПОДГОТОВКИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ ФИЗИКИ К ИСПОЛЬЗОВАНИЮ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

В статье речь идет о подготовке будущих учителей физики к внедрению образовательных технологий в будущей профессиональной деятельности в Николаевском национальном университете имени В.А.Сухомлинского. Проанализированы педагогические условия формирования готовности к использованию образовательных технологий у будущих учителей физики, а также определены критерии и уровни ее сформированности.

Ключевые слова: технологизация, подготовка учителя, образовательные технологии, профессиональная деятельность.

MANKUS I. V.

FEATURES OF PREPARATION OF FUTURE TEACHER OF PHYSICS TO USE EDUCATIONAL TECHNOLOGIES

The article deals with the preparation of future teachers of physics to the introduction of educational technologies in their future professional activity in Mykolaiv Sukhomlynskyi National university. Pedagogical conditions of formation of readiness to use educational technology in the future teachers of physics, as well as criteria and the levels of its formation are analyzed.

Keywords: technologization, teacher training, educational technology, professional activity.

УДК 371.134

ЄРМАКОВА І. П.

м. Миколаїв, Україна

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ СУСПІЛЬСТВОНАВЧИХ ДИСЦИПЛІН ДО ВИКОРИСТАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У статті представлено результати дослідження проблеми підготовки майбутнього вчителя суспільствознавчих дисциплін до використання дослідницької технології у професійній діяльності.

Ключові слова: професійно-педагогічна підготовка майбутнього вчителя суспільствознавчих дисциплін, готовність майбутнього вчителя суспільствознавчих дисциплін до використання дослідницької технології, організаційно-педагогічні умови.

Постановка проблеми. Потужні глобалізаційні процеси, під впливом яких знаходиться українське суспільство, швидкі зміни умов життя, утвердження дослідницько-інноваційного типу розвитку створюють якісно нові умови для функціонування середньої та вищої школи. Людина XXI століття об'єктивно змушена бути мобільнішою, гнучкішою, інформованішою, критично і творчо мислячою, громадянсько активною, відповідальною, а відтак мотивованою до свого навчання і розвитку [1, с. 6]. Усе це призвело до необхідності визначення нових пріоритетів і завдань освіти, в цілому, та шкільної суспільствознавчої освіти, зокрема, модернізації її змісту, організації навчально-виховного процесу на технологічних засадах.

На сучасному етапі розвитку педагогічної думки вчителі і науковці прийшли до висновку, що основна мета шкільної освіти полягає у формуванні у школярів певного рівня суспільно і особистісно значущих компетенцій. Необхідність оновлення стосується не тільки мети, змісту [2], але і, у першу чергу, технологій викладання дисциплін суспільствознавчої галузі на основі дослідницького підходу. Навчально-виховний процес із суспільствознавчих дисциплін необхідно спрямовувати на вироблення у школяра навичок критичного опрацювання інформації, глибокого аналізу ситуацій і дій осіб, що є предметом зацікавленості не тільки суспільства та держави, але й учителя і учня. Отже, потребує відповідних змін професійно-педагогічна підготовка майбутнього вчителя суспільствознавчих дисциплін.

На думку В. Кременя, сучасний вчитель повинен бути підготовлений до виконання нової професійної ролі – людини, яка супроводжує процес самопізнання і саморозвитку дитини, скеровує і динамізує його відповідно до конкре-

тних сутнісних задатків кожного школяра, здатної навчати його вчитися, застосовувати здобуті знання та інформацію [3, с.119].

Поліаспектність проблеми підготовки майбутнього вчителя історії та інших суспільствознавчих дисциплін до використання дослідницької технології у навчально-виховному процесі сучасної школи знайшла своє відображення у різноманітних психологічних і педагогічних дослідженнях.

Аналіз останніх досліджень. Проблема мети та змісту професійної підготовки вчителя розглядається на основі досліджень теоретичних засад неперервної професійної освіти (С. Гончаренко, І. Зязюн, Л. Лук'янова, Н. Ничкало, М. Солдатенко), основних положень про завдання, зміст професійно-педагогічної підготовки у ВНЗ (О. Глузман, Р. Гуревич, С. Золотухіна, Я. Кічук, А. Кузьмінський, В. Кушнір, С. Мартиненко, О. Пехота, В. Радул, О. Семенов, Л. Хомич). Останнім часом значно зросла зацікавленість вітчизняних науковців до проблеми модернізації мети і змісту психолого-педагогічної підготовки майбутнього вчителя (О. Біда, Н. Волкова, І. Гавриш, О. Дубасенюк), її орієнтації на реалізацію особистісного (В. Рибалка, С. Сисоєва) та компетентісного (Н. Бібік, О. Овчарук, О. Савченко, С. Трубачева) підходів у навчанні та вихованні. Логічним продовженням цього стало збільшення досліджень вітчизняних учених щодо підготовки майбутнього вчителя до технологізації навчально-виховного процесу в середній та вищій школі (С. Бондар, М. Гриньова, Л. Морська, О. Пехота, І. Прокопенко та інші). Зріс інтерес вітчизняних науковців (Т. Бакка, А. Булда, Т. Ладиченко, Н. Лалак, С. Нікітчина, О. Пометун, Г. Фрейман) до теоретико-методологічних та методичних засад підготовки вчителів суспільствознавчої галузі та визначення історичної осві-

ти як основи формування особистості учня, вироблення у нього певних компетенцій, зокрема дослідницьких (К. Баханов, Л. Жарова, І. Мішина, О. Турянська, О. Удод).

Вивчення вітчизняних і зарубіжних педагогічних досліджень та практики університетів України продемонструвало, що зі зміною парадигми освіти змінюється сутність професійної підготовки вчителя освітньої галузі "Суспільствознавство". Відповідної трансформації зазнають і підходи до оцінки її ефективності. Сучасний учитель суспільствознавчих дисциплін уже не є простим "транслятором" інформації, на нього покладається значно ширше коло обов'язків, особливо щодо формування в учнів різноманітних умінь і навичок. Звідси майбутній педагог повинен бути підготовленим до використання педагогічних технологій, що є важливою передумовою досягнення високих показників у наступній педагогічній діяльності.

Значна кількість наукових досліджень, спрямованих на вдосконалення підготовки майбутнього педагога суспільствознавчої галузі, не розв'язала питань щодо його підготовки до технологізації навчального процесу й залишила поза увагою підготовку вчителя до використання дослідницької технології, що на сьогодні є нагальною потребою як з боку держави, так і всіх учасників навчально-виховного процесу загальноосвітньої школи. Це робить актуальною проблему підвищення ефективності підготовки майбутнього вчителя суспільствознавчих дисциплін, зокрема в аспекті використання ним дослідницької технології.

Дослідницька робота проводилась у межах комплексної держбюджетної теми "Формування технологічної культури сучасного викладача як складової його педагогічної майстерності (підготовка магістранта, підвищення кваліфікації молодого викладача)", що виконується на замовлення Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України кафедрою педагогіки середньої та вищої освіти Інституту педагогічної освіти МНУ імені В.О. Сухомлинського (керівник – д.п.н., проф. О. Пехота).

Виклад основного матеріалу. Професійно-педагогічна підготовка майбутнього вчителя суспільствознавчих дисциплін до використання дослідницької технології у професійній діяльності розглядається на основі досліджень О. Пехоти [4, с. 125, 134] і визначається як цілеспрямований, системний і чітко структурований процес, що має на меті розвиток професійно-важливих якостей особистості, засвоєння майбутнім педагогом спеціальних загальнопедаго-

гічних і методичних знань, вироблення відповідних умінь і навичок, набуття досвіду професійної та дослідницької діяльності з метою формування готовності до технологізації навчально-виховного процесу школи на основі дослідницького підходу в освіті.

Ми також виходимо з того, що однією із ключових ознак професійної підготовки вчителя суспільствознавчих дисциплін є її здатність мобільно реагувати на зміни в суспільстві, освіті, відображати перспективи розвитку спеціальності, оновлюватись, змінюватись, генерувати нові знання, сприймати і творчо опрацьовувати досвід інших систем [5].

На основі досліджень І. Гавриш, О. Пехоти, О. Семенов та багатьох інших дослідників, метою і результатом професійно-педагогічної підготовки вчителя до технологізації навчально-виховного процесу зі суспільствознавчих дисциплін на основі дослідницького підходу.

У нашому дослідженні готовність майбутнього вчителя суспільствознавчих дисциплін до використання дослідницької технології у професійній діяльності – це мета та результат спеціально організованої професійної підготовки, спрямованої на формування у студентів цілей, мотивів, системи знань, умінь і навичок до творчого використання дослідницької технології на уроках предметів суспільствознавчого циклу, під час педагогічних практик і в майбутній професійній діяльності, що знаходить відображення у мотиваційній, інтелектуальній та предметно-практичній сферах діяльності особистості.

Результати теоретичного аналізу психолого-педагогічної літератури та констатувального експерименту, здійсненого на базі Навчально-наукового інституту історії та права МНУ імені В.О. Сухомлинського, дозволили визначити компоненти, показники та рівні відповідної готовності педагога, як результату спеціально організованої підготовки.

Компонентами готовності майбутнього вчителя до технологізації навчально-виховного процесу із суспільствознавчих дисциплін на основі дослідницького підходу визначені: *цілемотиваційний* (ступінь прояву позитивної мотивації до дослідницької технології та сформованості цілей щодо її використання у майбутній професійній діяльності), *когнітивний* (рівень засвоєння теоретичних основ дослідницької технології навчання та знання дидактичних засад її використання у навчально-виховному процесі школи із суспільствознавчих дисциплін), *операційно-діяльнісний* (основні вміння і навички організації та впровадження дослідни-

цької технології під час вивчення шкільних предметів освітньої галузі “Суспільствознавство”), *компетентнісний* (здатність майбутнього вчителя усвідомлено здійснювати професійну діяльність на основі дослідницької технології). Усі вони взаємно пов’язані між собою і впливають на рівень формування один одного.

На основі аналізу вимог, що висуваються до сучасного вчителя освітньої галузі “Суспільствознавство”, дослідження суперечностей, існуючих у системі його професійної підготовки, і враховуючи специфіку дослідницької технології навчання, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено комплекс організаційно-педагогічних умов, що забезпечують формування готовності майбутнього вчителя суспільствознавчих дисциплін до технологізації навчально-виховного процесу на основі дослідницького підходу. До них віднесено:

- збагачення мети, змісту і форм викладання дисциплін професійно-педагогічного циклу ідеями та концепціями використання дослідницької діяльності та технології у шкільній суспільствознавчій освіті;
- упровадження спецкурсу “Дослідницька технологія навчання у суспільствознавчій освіті” у структуру професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя;
- трансформація форм і напрямків науково-дослідницької роботи студентів у контексті вироблення у них мотивації до організації дослідницької роботи у майбутній професійній діяльності та вмінь, що забезпечать її реалізацію, формування навичок власної дослідницької діяльності;
- спрямування педагогічної практики студентів на набуття досвіду використання дослідницької технології на уроках суспільствознавчих дисциплін.

На основі узагальнення результатів констатувального етапу експерименту, задля реалізації організаційно-педагогічних умов і визначення їх ефективності створено модель цілеспрямованої професійно-педагогічної підготовки вчителя суспільствознавчих дисциплін в університеті, що являє собою комплекс взаємопов’язаних складових (блоків), що забезпечують оптимальний шлях досягнення поставленої мети – підвищення ефективності професійно-педагогічної підготовки майбутнього педагога освітньої галузі “Суспільствознавство”, розвиток умінь і навичок, необхідних для використання дослідницької технології у майбутній професійній діяльності.

Розроблена модель була апробована під час формувального етапу експерименту шляхом реалізації її основних структурних складових (мета підготовки; теоретико-методологічний,

змістовий, операційно-діяльнісний та результативний блоки; результат підготовки) у ході організаційно-підготовчого, інформаційно-діялісного та результативно-продуктивного етапів.

У процесі дослідницької роботи розроблено методичні рекомендації для викладачів педагогічних дисциплін, керівників педагогічних практик щодо організації професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя суспільствознавчих дисциплін, спрямованої на формування його готовності до використання дослідницької технології у навчально-виховному процесі школи. Результати їх апробації у системі відповідної підготовки майбутніх вчителів освітньої галузі “Суспільствознавство” в Інституті історії та права МНУ імені В.О. Сухомлинського дають можливість говорити про дієвість визначених організаційно-педагогічних умов та запропонованої моделі щодо формування професійно значущих якостей педагога, що забезпечать ефективне використання ним дослідницької технології під час педагогічної практики та у ході здійснення професійної діяльності.

Підсумки результативно-продуктивного етапу формувального етапу експерименту дозволили констатувати суттєве підвищення як загального рівня готовності студентів експериментальної групи до використання дослідницької технології у професійній діяльності, так і її окремих компонентів (особливо – ціле-мотиваційного та операційно-діялісного) порівняно з результатами студентів контрольної групи. Це свідчить про правомірність зроблених наукових припущень, ефективність апробованої моделі, підтверджує необхідність урахування комплексу виділених у дослідженні організаційно-педагогічних умов для подолання суперечностей, виокремлених у процесі підготовки майбутнього вчителя суспільствознавчих дисциплін до технологізації навчально-виховного процесу на основі дослідницького підходу.

Висновки. Підсумки дослідження дають підстави стверджувати, що, сукупність одержаних результатів має важливе значення для підвищення ефективності професійно-педагогічної підготовки студентів відповідних спеціальностей в університетах. Водночас проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів визначеної проблеми. Перспектива дослідження вбачається у вивченні шляхів підвищення рівня готовності вчителя суспільствознавчої галузі під час навчання у магістратурі та в системі післядипломної педагогічної освіти і самоосвіти.